

значення, бо воно має бути більш образним і абстрактним від попереднього. Що стосується омонімічних фразеологізмів, то їх також значно менше у порівнянні з лексичними. Виникнення омонімів обумовлюється різними способами фразеологізації того самого вільного словосполучення.

Література:

1. Авксентьев Л.Г. Сучасна українська мова: Фразеологія / Л.Г. Авксентьев – Харків: Вища школа, 1988. – 134 с.
2. Білоноженко В.М. Функціонування та лексикографічна розробка українських фразеологізмів / В.М. Білоноженко, І.С. Гнатюк. – К.: Наук. думка, 1989. – 156 с.
3. Герпер Ю.Р. Фразеологія в системі російського літературного мови / Ю.Р. Герпер // Вопросы фразеологии. – Ташкент, 1965. – С. 28-40.
4. Жуков В.П. Русская фразеология / В.П. Жуков. – М.: Высшая школа, 1986. – 400 с.
5. Жуков В.П. Семантика фразеологических оборотов / В.П. Жуков. – М.: Просвещение, 1978. – 160 с.
6. Павлова Н.А. Омонимия в сфере фразеологии : монография / Н.А. Павлова. – Омск: Изд-во ОмГПУ, 1997. – 292 с.
7. Скрипник Л.Г. Фразеологія української мови / Л.Г. Скрипник. – К.: Наук. думка, 1973. – 279 с.
8. Словник лінгвістичних термінів / Є.В. Кротевич, Н.С. Родзевич; за заг. ред. Є.В. Кротевича. – К.: Видавництво академії наук Української РСР, 1957. – 235 с.
9. Ужченко В.Д. Фразеологія сучасної української мови: навч. посіб. / В.Д. Ужченко, Д.В. Ужченко. – К.: Знання, 2007. – 494 с.

Науковий керівник: к. філол. н., доц. Сердюк А.М.

Олена Карат
(Ізмаїл, Україна)

«МЕМОРАНДУМ ПРО МОВНІ УНІВЕРСАЛІЇ» ЯК ТЕОРЕТИЧНЕ ПІДґРУНТЯ СВІТОВОЇ УНІВЕРСОЛОГІЇ ДРУГОЇ ПОЛОВИНИ ХХ СТ.

Питання про мовні універсалії в мові є однією з актуальних проблем сучасного мовознавства. Вивчення універсалій має досить довгу історію, яка пов'язана з античними граматиками, з працями Я.А. Коменського, Р. Бекона та ін., зі спробами укладання універсальних граматик, а з виникненням у 1660 році грамматики Пор-Роялю А. Арно та К.

Лансло проблема універсалій стає однією з центральних у теоретичній граматиці (у загальній лінгвістиці).

Значним кроком у вивченні цієї проблеми була спеціальна конференція, що відбулася у 1961 році у Нью-Йорку, у якій взяла участь низка видатних лінгвістів і представників суміжних наук, таких як Ч. Фергусон, У. Вейнрейх, С. Ульман, Дж. Грінберг, Ч. Осгуд, Дж. Дженкінс та ін. Матеріали цієї конференції були видані під редакцією Дж. Грінберга в 1963 році ротапринтним способом під назвою «Universals of Language».

Уже в 30-ті та 40-ві рр. ХХ ст. у російському мовознавстві радянського періоду порушувалося питання про те, які спільні категорії спостерігаються у різноструктурних мовах світу. У зв'язку з цим можна пригадати низку статей з приводу граматичних (синтаксичних) універсальних категорій.

Після публікації «Меморандуму про мовні універсалії» [1], створеного Дж. Грінбергом, Ч. Осгудом та Дж. Дженкінсом, тема універсалій увійшла до світової лінгвістики. Ця проблематика висвітлювалася на XI Міжнародному конгресі лінгвістів в Італії у 1972 р. у доповідях Дж. Грінберга, Є. Куриловича, Е. Косеріу та інших.

З цього приводу В. М. Ярцева [3-5], наприклад, вважає, що для класифікації мов певного типу за основу треба брати суттєві характеристики мови, тобто те, що становить специфіку мови як явища. Якщо в основу розподілу мов покласти якусь окрему ознаку, хоча б і ту, що є у багатьох мовах, але яка не відбиває специфіку людського мовлення, то це у подальшому може призвести до безпідставності самої класифікації.

Так, розподіл предметів за класами на основі схожих ознак й виділення самих класів на основі їхньої різниці між собою не є чимось штучним, а є притаманним самому процесу пізнання людиною оточуючого світу. Тому немає підстав виключати «саму можливість класифікації мов, як це роблять деякі лінгвісти, важливо лише вибрати правильні параметри цієї класифікації» [4, с. 17].

Багато лінгвістів дійшли висновку, що класифікувати мови за якоюсь однією ознакою, можливо, не основній і не найбільш значущій для конкретної мови, є майже неможливим. Тому треба використовувати певну низку ознак, низку типових мовних прикмет, що можуть досліджуватися з урахуванням кількісного плану.

За цим принципом діяв Дж. Грінберг [2], який узяв за основу класифікації певну кількість різних, але пов'язаних між собою ознак фонологічної й граматичної структури слова (аглютинація, фузія, префіксація, суфіксація тощо) й порівняв у кількісних оцінках ту роль, яку даний прийом відіграє у тій чи іншій мові. Наприклад, у якості показника синтезу в мові Дж. Грінберг пропонує пропорцію морфів за відношенням до слова. Таким чином, для англійської мови він вивів індекс 1,6; для анамської мови – 1,06; для ескімоської – 3,72.

Дж. Грінберг вказує, що мові притаманна, наприклад, категорія числа. Однак типи числових протиставлень у різних мовах є різними. Для китайської мови це можна представити як (1, 2, 3...), оскільки числових протиставлень у ній не існує; для англійської, де є протиставлення за однією й множиною, як (1) – (2, 3, 4...); для давньогрецької, старослов'янської, де є протиставлення за однією, множиною та двоїною, як (1) – (2) – (3, 4, 5...).

Увага лінгвістів 60-х – 70-х рр. ХХ ст. була прикута до проблеми «так званих «універсалій», тобто закономірностей, спільних для всіх мов або для абсолютної більшості мов світу» [4, с. 21]. Ця проблема не є новою, до неї з різних боків підходили учені у різні періоди розвитку мовознавчої думки. Якщо у межах картезіанської граматики йшлося про наявність загальнолюдських логічних законів, що відбиваються в мові, то лінгвісти зазначеного періоду ХХ ст. виходять передусім з типів мовних структур, тому праці з мовних універсалій часто переплітаються з типологічними дослідженнями.

У «Меморандумі про мовні універсалії» Дж. Грінберга, Ч. Осгуда та Дж. Дженкінса йдеться про те, що за нескінченною різноманітністю мов світу ховаються спільні для всіх них властивості. При всій безмежній несхожості з'ясовується, що мови створені нібито за єдиним зразком... мовні універсалії за своєю природою є узагальненими висловлюваннями про ті властивості й тенденції, які притаманні будь-якій мові й розділяються всіма мовцями. Тому вони складають найбільш загальні закони лінгвістики й протиставляються окремим методикам або результатам конкретних досліджень [1, с. 31].

Відносно вищезазначеного В.М. Ярцева [4, с. 22], наприклад, пише, що більшість радянських лінгвістів не змогли б погодитися з твердженнями авторів «Меморандуму...», що універсалії складають загальні закони лінгвістики, оскільки загальні закони розвитку й існування мови як явища об'єктивної дійсності – це закони діалектики, і що мова підпорядкована законам діалектики як законам розвитку природи й суспільства. Можна вказати й на те, що під термін «універсалії» підводять часто дуже різнохарактерні явища. Водночас вона вважає, що відносно універсалій найбільш реальним фактом є існування значень, які обов'язково знаходяться в мовах.

Слід нагадати головне. Автори «Меморандуму про мовні універсалії» констатують, що «із загальнолінгвістичної точки зору деякі універсалії легше інтерпретувати як результат динамічних процесів, наприклад, семантичну метафору – як результат метафоричних семантичних змін; існуючі в усіх (або майже в усіх) мовах варіантні форми значущих мовних одиниць (наприклад, морфологічні чергування) – як результат діахронічного процесу закономірно зумовлених звукових змін» [1, с. 39]. Це свідчить про доцільність розподілу універсалій на синхронічні та діахронічні.

Акцентуючи увагу на діахронічних універсаліях, Дж. Грінберг, Ч. Осгуд та Дж. Дженкінс стверджують, що ці універсалії формулюються з урахуванням факту існування двох синхронних станів, з яких один є хронологічним продовженням іншого. Традиційно вважається, що обидва стани становлять одну мову, за винятком випадків, коли відстань у часі дуже велика, як, наприклад, для латинської та французької [1, с. 40].

Таким чином, ми можемо зазначити, що дослідження універсалій мови в «Меморандумі...» стали фундаментом та значним поштовхом для подальшого розвитку і вивчення лінгвістики універсалій як напряму дослідження, зорієнтованого на виявлення найзагальніших структурних характеристик мови, які виокремлюють її з-поміж інших природних і штучних сигнальних систем.

Література:

1. Грінберг Дж. Меморандум о языковых универсалиях / Дж. Грінберг, Ч. Осгуд, Дж. Дженкінс; пер. с англ. Р.М. Фрумкиной // Новое в лингвистике (языковые универсалии) / [отв. ред. и пер. с английского: Б. А. Успенского]. – Вып. V. – М.: Прогресс, 1970. – С. 31-42.
2. Грінберг Дж. Некоторые грамматические универсалии, преимущественно касающиеся порядка значимых элементов / Дж. Грінберг; пер. с англ. Е.М. Сморгуновой // Зарубежная лингвистика. II / [общ. ред.: В.А. Звегинцева, Б.А. Успенского, Б.Ю. Городецкого]. – [3-е изд.]. – М.: Издательская группа «Прогресс», 1999. – С. 160-208.
3. Ярцева В.Н. Диахроническое изучение системы языка / В.Н. Ярцева // О соотношении синхронического анализа и историческое изучение языков. – М.: Изд-во АН СССР – 1960. – С. 39-49.
4. Ярцева В.Н. Проблема универсалий и классификация языков / В.Н. Ярцева // Универсалии и типологические исследования (Мещаниновские чтения): статьи. – М.: Наука, 1974. – С. 5-28.
5. Ярцева В. Н. Типологические универсалии и креолизация языка / В. Н. Ярцева // Известия АН СССР. Серия литературы и языка. – М., 1990. – Т. 49. – № 6. – С. 483-493.

Ольга Козій
(Кіровоград, Україна)

ПРОБЛЕМА СИНТЕЗУ МИСТЕЦТВ У РОМАНІ Д. ТАРТТ «ЩИГОЛЬ»

Роман Донни Тартт «Щиголь» (англ. *The Goldfinch*) став помітною літературною подією 2013 року, коли він був удостоєний Пулітцерівської премії. Твір надзвичайно глибокий і багатогранний, що надає широкі можливості його аналітичного вивчення. Це історія життя хлопчика, а потім дорослого Теодора Деккера, що випадково отримує на